

*М. Б. Ценко,
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри культурології,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

ПРО АКТУАЛЬНІСТЬ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Моральне виховання – поняття теоретично обговорюване, проте практично забуте й нереалізоване. В суспільстві гостро відчувається брак моральності. Відчуженість, байдужість, агресивність, жорсткість, жорстокість стали проявами буденного життя, проте, до яких звикнути неможливо. Науковці, філософи, розуміючи глибинний сенс і наслідки падіння суспільної моральності, висловлюють велике занепокоєння, все частіше торкаються проблем моральності в різних сферах життя, обговорюють причини моральних руйнацій та шляхи морального виховання.

Суспільство реагує, з одного боку, незадоволенням і обуренням, адже наслідки аморальності порушують інтереси кожного, а з іншого, – примиренням і байдужістю, тому що не може вплинути на моральні результати, а право, як інший регулятор відносин, не завжди задовольняє потреби очікуваної справедливості.

Ситуація, що складеться, вимагає осмислення та переосмислення питання про необхідність моральності в сучасному суспільстві і морального виховання, як умови існування моральності.

Традиційно в людській свідомості затвердилося уявлення про первинність моралі в житті, про її перевагу перед іншими критеріями поведінки, зокрема, правовими. Моральні цінності добра, сумлінності, поваги, порядності, морального обов'язку, любові тощо відігравали більш значущу роль, ніж формальні приписи та рішення закону. Право сприймалося як засіб та спосіб обмеженого забезпечення моральних норм. В цілому, в соціальному житті, в суспільних відносинах пріоритет віддавався моральній регуляції, а моральне виховання було одним з найважливіших напрямів системи виховання та державного управління.

Історичний розвиток, перехід до ринкової економіки, вільної конкуренції, підприємництва, глобальна інформатизація призвели до зміни та ускладнення форм суспільної організації людської життєдіяльності. Одним з наслідків цього процесу стала капіталізація всіх відносин, руйнація сталих моральних норм і традицій, а, разом з тим, систем виховання та освіти. В процесі формування нових ціннісних орієнтацій сформувалося усвідомлення того, що, як економічна, так і соціальна стабільність залежить передусім від ефективності діяльності правової системи. Правова регуляція набирає все більшої ваги в суспільних відносинах. Створюється уявлення про всемогутність права.

Абсолютизація можливостей права щодо врегулювання всіх відносин в суспільстві та в державі є закономірним процесом і наслідком капіталізації відносин, проте іншим її результатом стало нівелювання моралі, знецінення її регуляторів.

У ситуації сучасної соціальної організації чітко виявилися феномени основних регуляторів суспільних відносин, їх своєрідність і неможливість взаємозаміни. Загострено визначилися сутнісні та історично-конкретні протилежності та суперечності моралі і права. Так, в опозиційних відносинах знаходяться: форми норм (обов'язкові, інституціональні норми права та добровільні, поза-інституціональні норми моралі); зміст норм (конкретні, чіткі, жорсткі норми права та узагальнені, лояльні норми моралі); регулятивна забезпеченість (сила закону підтримується державною владою, дієвість моральних приписів спирається на індивідуальні моральні позиції, підтримується силою суспільної думки).

Основоположні відмінності, закладені в формі та способах регуляції відносин, виявляються протилежностями у певних соціальних обставинах. А дисбаланс між нормами права та моралі порушує критерії оцінки поведінки. Так, наприклад, те, що є прийнятним за моральними приписами, може бути забороненим правовою нормою. І, навпаки, дії, що засуджуються мораллю, не є об'єктом правової оцінки.

Конфлікт моральних і правових цінностей дестабілізує соціум, соціальні структури, спотворює індивідуальну свідомість, створює умови для заперечення систем моралі та права, а також для різного

роду девіантної поведінки. Логічно припустити, що вирішення такого конфлікту через створення морально-правової єдності за загальноприйнятими ідеалами людського співтовариства гармонізує відносини в суспільстві, забезпечить стабільність діяльності всіх його компонентів.

Проте, такий конфлікт принципово не вирішуваний. Неможливий абсолютний збіг ціннісних та оціночних критеріїв права і моралі. Руйнівним для цих систем є і ситуація пріоритетів, яка приховує небезпеку суспільного морального або правового нігілізму, зростання аморальної та протиправної поведінки. На думку науковців, дослідження можливих векторів розвитку взаємодії права і моралі, що ведуть до загострення суперечностей між ними, сприяє виявленню причин і форм їх конфлікту та виробленню алгоритмів управління ситуацією. Так, зокрема, А.С. Комаровська вважає, що керування динамікою морально-правового конфлікту передбачає вироблення комплексного наукового знання, спрямованого на створення ефективних прийомів щодо подолання гострих суперечностей. Безумовно, наукове дослідження взаємодії та співіснування моралі і права в сучасному суспільстві є важливим кроком в процесі пошуку шляхів гармонізації суспільних відносин.

Разом із тим, подолання соціальних конфліктів, що породжені виявами аморальності та нездатністю права забезпечити моральні та законні очікування суспільства, вимагають не тільки наукового, а й практичного впливу на ситуацію, зокрема, зміни морально-ціннісних орієнтирів, формування у суспільній свідомості нової моральної і правової картини світу, що відповідає новим соціально-економічним, політичним і державним інтересам і завданням, відновлення й утвердження загальнолюдських моральних пріоритетів у суспільному й індивідуальному житті тощо. Іншими словами, зняття гостроти морально-правових суперечностей сучасності виявляється можливим за умов цілеспрямованого впливу суспільства, держави на розум людини, її почуття, волю, й формування певних духовних засад її діяльності. Власне, йдеться про моральне і правове виховання, яке має потужні можливості щодо формування духовного світу особистості та є умовою успішного функціонування різних систем суспільства й держави.

В процесі соціалізації система виховання дозволяє «вбудувати» особистість, її принципи, орієнтації, настанови відповідно до конкретної ситуації соціального буття та необхідних вимог існування та суспільного співіснування.

Отже, актуальність морального виховання не викликає сумнівів, проте, дуже сумнівним виявляється можливість повноцінного здійснення цього процесу. Середня та вища школа, які раніше виконували такі функції, стали втрачати свої позиції. Виховання як система зруйноване, а освітні заклади стали виконувати переважно функцію надання освітніх послуг.

Поряд із цим, з'явилися інші засоби впливу на свідомість людей й формування молоді. Засоби масової інформації, різноманітні Інтернет – ресурси виконують, перш за все, функції розваги, пропагують цінність легкого життя, споживання тощо. Через ці засоби транслюються форми взаємодії з іншими людьми, способи спілкування, стереотипи поведінки. І такі віртуальні презентації замінюють реальне життя, визначають пріоритетні життєві настанови, в тому числі й моральні. Людська свідомість, особливо молоді людини, легко підкорюється інформації, що нав'язується, завдяки, зокрема, тому, що не вимагає розумного, свідомого і критичного ставлення до наданої інформації.

Якщо раніше моральність формувалася в процесі цілеспрямованої діяльності батьків, педагогів середньої та вищої освіти, ЗМІ, що підтримували, пропагували цінності, що домінували в суспільстві, то сьогодні, слід констатувати, відсутні моральні орієнтири, що відповідають сучасним реаліям, зацікавленість і політика держави щодо морального виховання, відстороненість батьків від морально-виховного процесу.

Таким чином, у питанні про актуальність морального виховання склався певний чітко визначений парадокс: у суспільстві духовно-моральна криза, суспільство потребує морального відновлення, що спостерігається у суспільній і науковій рефлексії, проте, цілеспрямована морально-виховна діяльність не відбувається. Тому актуальним для суспільства є усвідомлення й вироблення соціального замовлення на моральне виховання, формування державної ідеології у цьому напрямку, а також створення концепції

морального виховання. Такі дії – не формальність, а першочергові завдання, адже життєздатність держави залежить, насамперед, від морального здоров'я нації.

*О. М. Єрахторіна,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри культурології,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Важливим чинником здійснення навчально-виховного процесу є особистість педагога, який має бути носієм високого рівня моральної культури та духовності. На сьогодні професіоналізм вчителя чи викладача не можна зводити тільки до чіткого виконання своїх професійних обов'язків, це система, що поєднує в собі компетентність та особисті якості людини-гуманіста, здатної до морального резонансу, співчуття, емпатії та співпереживання.

Експерти-роботодавці впорядкували топ-10 компетенцій (навичок), які, на їхню думку, будуть затребувані у фахівців у 2020 р., серед яких: 1) комплексне багаторівневе вирішення проблем (complex problem solving); 2) критичне мислення (critical thinking); 3) креативність у широкому сенсі (creativity); 4) уміння керувати людьми (people management); 5) взаємодія з людьми (coordinating with others); 6) емоційний інтелект (emotional intelligence); 7) оцінка та прийняття рішень (judgment and decision-making); 8) орієнтація на послуги, або клієнтоорієнтованість (service orientation); 9) уміння вести переговори (negotiation), тобто готовність до обговорення, спрямованого на досягнення угоди (discussion aimed at reaching an agreement); 10) когнітивна гнучкість (cognitive flexibility). Відповідно, виділяються такі загальні компетенції викладача вищої школи: інноваційна, компетенція професійного самовдосконалення,

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

Кафедра культурології
Кафедра кримінального права № 1
Кафедра адвокатури

**СУПЕРЕЧНОСТІ ВЗАЄМОДІЇ МОРАЛІ
І ПРАВА В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

*Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
22 травня 2020 року*

Харків
2020

УДК 17+177: 340.12

С89

Редакційна колегія:

А. П. Гетьман – д. ю. н., професор, заслужений діяч науки та техніки України, академік АПрН України, проректор з наукової роботи НЮУ ім. Ярослава Мудрого;

В. О. Лозовой – д. філос. н., професор, завідувач кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого;

В. І. Тютюгін – к. ю. н., професор, завідувач кафедри кримінального права № 1 НЮУ ім. Ярослава Мудрого;

Т. Б. Вільчик – д. ю. н., професор, завідувач кафедри адвокатури НЮУ ім. Ярослава Мудрого;

К. Є. Соляник – к. ю. н., доцент, декан факультету адвокатури НЮУ ім. Ярослава Мудрого;

Л. М. Сідак – к. філос. н., доцент, доцент кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого, секретар редколегії;

Ю. А. Меліхова – к. ю. н., доцент кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого;

Н. В. Маслак – к. ю. н., асистент кафедри кримінального права № 1 НЮУ ім. Ярослава Мудрого, приватний нотаріус ХМНО Харківської області;

О. А. Шумейко – к. філол. н., доцент, доцент кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого

Суперечності взаємодії моралі і права в сучасному суспільстві: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 22 травня 2020 р. / НЮУ ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Друкарня Мадрид, 2020. – 506 с.

ISBN 978-617-7845-20-0

Збірник містить наукові статті та тези наукових доповідей з питань філософії права, соціальної філософії, етики, культурології, правознавства, зокрема конституційного, цивільного, кримінального, канонічного права, кримінального процесу, медицини, а також соціології, педагогіки, психології та актуальних проблем юридичної освіти і морально-правового виховання особистості як складових системи виховання в сучасних умовах соціокультурного розвитку.

Для викладачів, докторантів, аспірантів, студентів гуманітарних закладів вищої освіти.

УДК 17+177: 340.12

© Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, 2020

© ТОВ «Друкарня Мадрид», 2020

ISBN 978-617-7845-20-0

ПЕРЕДМОВА

Розвиток сучасного гуманітарного знання розгортається у площині все більшого усвідомлення ролі моральних і правових цінностей у суспільному й особистісному бутті. В умовах соціальних змін важливого значення набувають проблеми, пов'язані із суперечностями взаємодії моралі і права в сучасному суспільстві, їх аксіологічним осмисленням та пошуком механізмів і принципів взаємодії, що зумовлює необхідність системних досліджень і потребує формування та подальшого застосування нових підходів філософсько-правового, етичного, культурологічного та загальнотеоретичного юридичного дискурсив.

Мораль і право – основні елементи системи нормативної регуляції соціальних відносин. Тому неможливо досягнути сутності права без осмислення його взаємозв'язку з мораллю, адже тільки через цю взаємодію правові феномени включаються в широкі культурні контексти, окреслюючи численні та нерозривні зв'язки через спільні цінності та інтегруючи їх як смисли. Водночас найважливіші моральні норми повинні мати підтримку правової норми і разом з нею визначати стандарти поведінки. Але на практиці в суспільній свідомості породжується багато гострих морально-правових дисонансів, які зумовлені різновекторними світоглядними тенденціями, що визначають своєрідність сучасної соціально-історичної ситуації у світі. Однак історія знала чимало складних періодів, які згодом успішно долалися і навіть сприяли відкриттю нових горизонтів та морально-правових перспектив на шляху до духовного відродження суспільства.

Отже, всебічне осмислення суперечності взаємодії моралі і права знаходить трансцендентальне обґрунтування як синтетичний, але органічний процес підтвердження очевидності морально-правової дійсності, пов'язаної з універсаліями закономірностей життя, феноменологічної впевненості у значущості такої взаємодії. Це мисленнева перемога зусиль, яка обов'язково матиме ефективні теоретично-практичні наслідки.

*Голова організаційного комітету конференції
проректор з наукової роботи НЮУ ім. Ярослава Мудрого,
заслужений діяч науки та техніки України,
академік Національної академії правових наук України,
доктор юридичних наук, професор
А. П. Гетьман*

<i>Семко М. О.</i>	
КРИЗА ДУХОВНОСТІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	263
<i>Сердюк О. В.</i>	
СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО ПІД ЧАС ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ В СУЧАСНОМУ МОРАЛЬНО-ПРАВОВОМУ ВИМІРІ	266
<i>Москвін Я. В.</i>	
ПАМ'ЯТЬ, ВІЙНА ТА ПРОЩЕННЯ В РОМАНІ К. ІСІГУРО «ПОХОВАНИЙ ВЕЛЕТЕНЬ»	270
<i>Меліхова Ю. А., Михайлова М. І.</i>	
БУЛІНГ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ МОРАЛІ ТА ПРАВА	274
<i>Агаханова В. А.</i>	
АДДИКЦИЯ И ЗАКОНЫ ДУХОВНОЙ ЖИЗНИ	277

Тематичний напрям 4
МОРАЛЬНО-ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ
ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ

<i>Староста В. І.</i>	
ДЕЯКІ МОРАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ (В УМОВАХ КАРАНТИНУ 2020 Р. В УКРАЇНІ)	280
<i>Сагуйченко В. В.</i>	
ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ДОСЛІДЖЕННЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ	285
<i>Мехришвили Т. И.</i>	
МОРАЛЬНО-ПРАВОВОЕ ВОСПИТАНИЕ В СФЕРЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ – НЕОБХОДИМОЕ УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ ЦИВИЛИЗОВАННОЙ ЛИЧНОСТИ	288
<i>Морська Н. Л.</i>	
МОРАЛЬНО-ПРАВОВІ ІМПЕРАТИВИ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ	291
<i>Мініч А. П.</i>	
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МОРАЛІ І ПРАВА: ПЕРСПЕКТИВА МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	294

<i>Ценко М. Б.</i>	
ПРО АКТУАЛЬНІСТЬ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ	299
<i>Єрахторіна О. М.</i>	
САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ	303
<i>Бурлука О. В.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ	308
<i>Боднар А. Я., Макаренко Н. Г.</i>	
НЕОБХІДНІСТЬ ВНЕСЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО» В ПРОГРАМУ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ПСИХОЛОГІЯ»	310
<i>Попова Н. О., Попова Л. Є.</i>	
ЗНАЧЕННЯ ЕТИЧНОЇ ТА ЕСТЕТИЧНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ І ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	314
<i>Шумейко О. А.</i>	
ЕСТЕТИЧНА КУЛЬТУРА ТА ЇЇ РОЛЬ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ ЮРИСТА	319
<i>Кустова Т. С.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ МОРАЛЬНОГО І ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	323
<i>Герман О. О.</i>	
ЗАВДАННЯ МОРАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ	327

Тематичний напрям 5
ТРАНСФОРМАЦІЇ МОРАЛЬНО-ПРАВОВОЇ
КУЛЬТУРИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

<i>Лозовой В. О.</i>	
МОРАЛЬНА І ПРАВОВА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ФОРМУВАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	330

Наукове видання

**СУПЕРЕЧНОСТІ ВЗАЄМОДІЇ МОРАЛІ І ПРАВА
В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

22 травня 2020 року

В авторській редакції

Підписано до друку 20.05.2020 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк цифровий.
Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 29,41.
Наклад 110 прим. Зам. № ГЛ00-001497

Видавець і виготовлювач: ТОВ «Друкарня Мадрид»
через ФОП Гобельовська Л. П.
61024, м. Харків, вул. Максиміліанівська, 11
Тел.: (057) 756-53-25
www.madrid.in.ua info@madrid.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 4399 від 27.08.2012 року